

Csallóköz szíve / Srdce Žitného ostrova

DUNASZERDAHELY DUNAJSKÁ STREDA

.....• KÖSZÖNTŐ • VITAJTE • WILLKOMMEN • WELCOME

Kedves Olvasó,

Szeretettel üdvözljük Dunaszerdahelyen, Csallóköz „fővárosában”!

Jelen kiadványunk célja, hogy általa is megismerje nagy múltú városunkat, illetve betekintést nyújtson jelenébe.

Élménykalauzunkkal a látnivalók és a rendezvények között barangolva kívánunk kellemes kikapcsolódást, felhőtlen pihenést, szórakozást, s kívánjuk, hogy sokszor térjen vissza hozzánk.

Érezze magát jól városunkban!

Milý čitateľ!

Srdečne Vás vítame v Dunajskej Strede, „hlavnom meste” Žitného ostrova!

Cieľom publikácie je, aby ste prostredníctvom nej spoznali mesto s bohatou históriou a nahliadli do jeho súčasnosti. Nech je táto knižka Vaším sprievodcom pre kultúrne podujatia,

pozoruhodnosti a krásy nášho mesta. Prajeme Vám veľa zážitkov, príjemný odpočinok, zábavu a pohodu. Dúfame, že sa k nám budete radi vracat.

Cítte sa u nás príjemne!

Liebe Leserinnen, liebe Leser!

Herzlich willkommen in Dunajská Streda, „Hauptstadt” der Schüttinsel!

Das Ziel dieser Ausgabe ist Ihnen die Stadt mit reicher Vergangenheit vorzustellen, damit Sie Dunajská Streda Vielfalt erleben und entdecken können und die Stadt besser kennenlernen.

Mit diesem Stadtführer zeigen wir Ihnen Vieles, was die Stadt zu bieten hat und wünschen Ihnen viel Spaß beim Besichtigen der Sehenswürdigkeiten. Zu unseren Veranstaltungen

wünschen wir gute Unterhaltung. Erholen Sie sich gut bei uns und wir hoffen auf Ihre baldige Rückkehr.

Wir wünschen Ihnen einen angenehmen Aufenthalt in Dunajská Streda!

Dear Reader,

We cordially welcome you to Dunajská Streda, the "capital" of Rye Island!

The aim of this publication is to present you our town and its rich history, as well as to inform you about its present days. With our adventure guide, strolling among the attractions and events we wish you to relax, have fun, and hope to see you again soon.

Enjoy yourself in our town!

Dr. Hájos Zoltán
polgármester, primátor,
Bürgermeister, Mayor

CSALLÓKÖZ FŐVÁROSA

Európa legnagyobb szárazföldi szigetén, a Csallóköz szívében fekvő Dunaszerdahely fontos közlekedési csomópont volt mindig. A Pozsonyt Komárommal összekötő 63-as főút mentén található város a Komárom–Pozsony vasútvonal egyik legfontosabb állomása is egyben.

Dunaszerdahely történelmi hagyományaihoz híven a felvidéki magyarság egyik legfontosabb kereskedelmi központja maradt. Korábban jelentős volt még élelmiszeripara is, amelyet mára a termálfürdőre alapozó turisztika, illetve a gépipar, a villamossági ipar, az építőipar és a logisztikai ipar váltott fel. A város fontos oktatási és művelődési központ, a számos óvoda, alap- és középiskola, egy művészeti alapiskola, illetve egyetemi képzés kihelyezett tagozata is rendelkezésükre áll a tudásra szomjazóknak..

Művelődési központja színházteremmel felszerelt, de Dunaszerdahelyen székel a Csallóközi Múzeum, a Kortárs Magyar Galéria, valamint a járási könyvtár is.

A településen több szakrendelőintézet és egy kórház is működik.

Jelentős sporttevékenység zajlik a városban, van stadionja, sportcsarnoka és műjégpályája. Labdarúgócsapata, a DAC az ország egyik legnagyobb múltú sportegyesülete. A labdarúgás mellett országosan ismertek asztaliteniszezői, sakkozói, atlétái, birkózói és kézilabdázói is.

HLAVNÉ MESTO ŽITNÉHO OSTROVA

Dunajská Streda, ležiaca v srdci Žitného ostrova, najväčšieho suchozemského ostrova Európy, bola vždy križovatkou ciest. Je mestom na ceste číslo 63 spájajúcej Bratislavu s Komáromom a zároveň jednou z najdôležitejších staníc železničného spojenia týchto dvoch miest.

Dunajská Streda ostala, verná tradíciám, najdôležitejším centrom Maďarov žijúcich na juhu Slovenska. Prednedávnom bol významným aj jeho potravinársky priemysel, ktorý dnes vystriedal cestovný ruch (najväčšou turistickou atrakciou je bezpochyby termálne kúpalisko), ďalej strojársky, elektrotechnický, stavebný priemysel a logistické odvetvie. Mesto je tiež dôležitým centrom vzdelávania, popri množstve materských a základných škôl sa tu nachádza aj základná umelecká škola, niekoľko stredných škôl a dostupné je aj univerzitné štúdium na elokovanom pracovisku. Kultúrne stredisko je vybavené divadelnou sálou, v meste sídli Žitnoostrovské múzeum, Galéria súčasných maďarských umelcov a okresná knižnica.

Zdravotnú starostlivosť zabezpečuje niekoľko odborných ambulácií a nemocnica s poliklinikou.

Dunajská Streda je miestom mnohých významných športových podujatí, nachádza sa tu štadión, športová hala a umelé klzisko. Futbalový oddiel DAC má za sebou významnú športovú históriu. Okrem futbalistov má celoštátne známych stolnotenisových hráčov, šachistov, atlétov, zápasníkov a hádzanárov.

HAUPTSTADT DER GROSSEN SCHÜTTINSEL

Die auf der größten Binneninsel Europas, im Herzen der Schüttinsel liegende Stadt Dunajská Streda war schon immer ein wichtiger Verkehrsknotenpunkt. Sie befindet sich entlang der Route 63, die auch Bratislava mit Komárno verbindet, und ist zugleich eine der wichtigsten Stationen der Bahnlinie Komárno-Bratislava. Treu geblieben zu der historischen Tradition, Dunajská Streda ist nach wie vor eines der wichtigsten Handelszentren der ungarischen Minderheit. Früher war die Lebensmittelindustrie von großer Relevanz, diese wurde aber mit der Zeit durch Touristik (vor allem die beliebte Touristendestination, der Thermalpark), Maschinenbau, Elektroindustrie, Bauindustrie und Logistikbranche ersetzt.

Die Stadt ist ein wichtiges Zentrum der Kultur und Bildung; neben zahlreichen Kindergärten, Grund- und Hauptschulen, Realschulen und Gymnasien, sowie auch einer Kunstschule wird hier Hochschulstudium an einer Uni-Außenstelle angeboten. Das Kulturhaus ist mit einem Theatersaal ausgestattet. In Dunajská Streda befindet sich auch das Museum der Schüttinsel, die Galerie der zeitgenössischen ungarischen Künstler und die Bezirksbibliothek. Die Gesundheitsversorgung gewährleisten mehrere Facharztzentren und ein Krankenhaus mit Poliklinik.

Im Leben der Stadt spielt Sport eine erhebliche Rolle. Dunajská Streda verfügt über ein Stadion, eine Sporthalle und über eine Kunsteisbahn. Die Fußballmannschaft DAC ist einer der berühmtesten Sportvereine des Landes. Neben dem Fußball ist unsere Stadt bekannt für unsere Tischtennispieler, Schachspieler, Athleten, Wrestler so wie Handballspieler.

THE CAPITAL OF RYE ISLAND

On Europe's largest inland island, in the heart of Rye Island, Dunajská Streda has always been an important transport junction. The town, situated along Route 63 which connects Bratislava and Komárno, is one of the most important stations on the Komárno-Bratislava railway line. Dunajská Streda, faithful to its historical traditions, has remained one of the most important commercial centers of the Hungarians living in the south of today's Slovakia. In the past, the town's food industry was very relevant; in the past decades, it was gradually replaced by tourism (tourist destination no 1: our Thermalpark), mechanical engineering, electrical industry, construction and logistics industry.

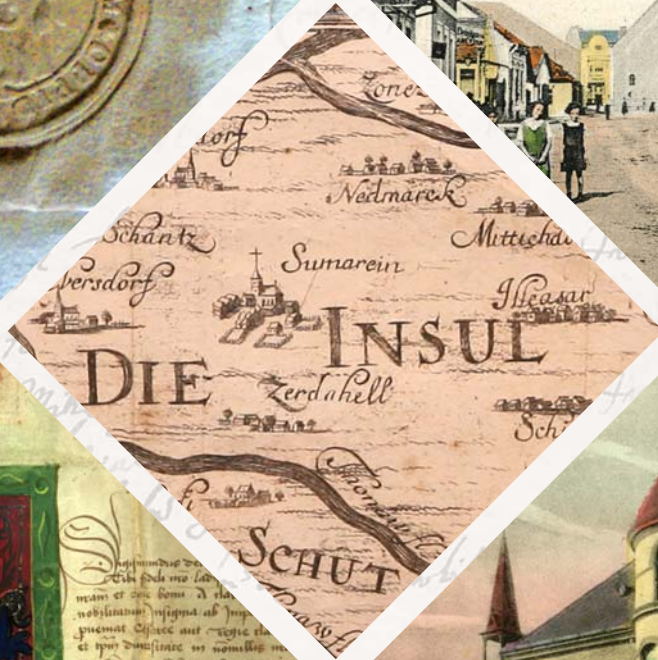
The town is both an important educational as well as cultural center, numerous kindergartens, primary and secondary schools, an art school and a university branch office can also be found here. The Csaplár Benedek Community Centre houses the town's theatre. Other places worth visiting are the Rye Island Museum, the Gallery of Contemporary Hungarian Artists and the Rye Island Library. Medical care is provided by several specialized clinics and a hospital.

Numerous sporting activities take place in Dunajská Streda. There's a stadium, a sports hall and an ice rink. The town's football team, the DAC is one of the oldest sports clubs in the country. In addition to football, the town has nationally known table tennis players, chess players, athletes, wrestlers and handball players as well.

TÖRTÉNELMI
KITEKINTÉS

Handwritten text in a historical script, possibly Latin or German, on a parchment-like background.

Handwritten text in a historical script, possibly Latin or German, on a parchment-like background.

Csallóköz sziget földrajzi tengelyén, a felső és az alsó területeket elválasztva egykor egy keskeny földnyelv emelkedett ki a vizenyős szigetvilágból – annak mentén alakult ki lényegében a tájegység első „főútvonala”, amelynek középső részén jött létre a későbbi Dunaszerdahely. Területe már a bronzkorban lakott volt, egyrészt útkereszteződés, kereskedelmi gócpont, s valószínűleg szakrális hely. A római kori régészeti leletek is a település kereskedelmi jellegét erősítik.

A honfoglalás után, az Árpád-kor elején – a vásározás fellendülésével – kialakult a szerdai vásáros napjairól ismert Szerdahely település. A terület legmagasabb pontján (1010 után) Szent György tiszteletére templom épült, s Szerdahely mellett nomád törzsi elit, nemesi réteg telepedett le (Nemesszeg).

A mai város csakúgy, mint a többi csallóközi település, több kisebb településrész történetét öleli magába. Területén állt egykor Szerdahely, Nemesszeg, Pókatelek, Újfalu, Előtejed (Bassó-vagy Kistejed), Csótfalva, Rény, Szolgagyőr, illetve jóval később kapcsolódott ehhez az „egységhez” Sikabony és Ollétejed.

Első írásos emléke 1255–56-ból, IV. Béla király idejéből származik (Syridahel). 1332-ben írott források említik vásárát, illetve iskoláját, s 1329-ben már kőtemplom épül a korábbi helyére. Az 1400-as évek elején már áll a „szerdahelyi vár”, a Szentfundus (Sacere), azaz a templomot és az Öreg temetőt körülölelő, védő kőfal.

Ebben az időszakban, 1410–20 körül oppidum, azaz mezőváros. A korszakban Szerdahely királyi birtokként ismert, szerepe folyamatosan felértékelődött, s a Csallóköz egyik regionális központja, fontos mezővárosa, idézési, majd kihallgatási hely, később fogott bírák tartózkodási helye lett. Első történelmi, Szent Péter apostolt ábrázoló címere is e bírói jogkörére utalt.

A 16–17. században létrejöttek céhei: vargák (1492), csizmadiák (1660), kalaposok (1666), kádárok (1680), illetve gombkötők, mészárosok, fegyverkovácsok, szíjgyártók, lakatosok, szabók, molnárok stb.

Szerdahely időközben a Pálffy család hitbizományi birtokába került, akik egyben a templom kegyurai lettek. Újfalu birtokosa a Pókateleki Kondé család volt, míg Nemesszegben több nemesi család – Thuróczy, Petényi, Németh, Bíró – élt.

Az 1700-as évek elején megjelent Szerdahelyen a zsidóság – a Pálffyak 1739-ben megadták számukra itteni birtokukon is a védettséget. Az ortodox hitközség elég korán templomot épített magának, és saját temetőjük lett. Nekik is köszönhetően a település kereskedelme még inkább felélénkült. A 18. században épült fel (a ma Csallóközi Múzeumként szolgáló) Sárga kastély (1754–58), ekkor renoválták, barokkizálták a Szent György-templomot is (1742–43), valamint ispotályok jöttek létre (Újfaluban és Nemesszegben).

Az 1800-as évek első felében a templom körül fokozatosan kiépült a későbbi óváros, majd 1854-ben az addigi Szerdahely, Újfalú, Nemesszeg és Előtejed községekből megalakult Duna-

Szerdahely. Az egyesített Duna-Szerdahelynek hét vására volt: a Márton-napi, a Luca-napi, a Piroska-napi, a Virághéti, a Keresztjárai, a Magdolna-napi, valamint a László-napi vásár.

A 19. század végére, a Duna és ágainak vízszabályozása miatt lassan átalakult a tájegység természeti képe: a mocsaras, lápos területeket lecsapolták; eltűntek a város melletti Duna-ágak. A 20. század első feléig húzódó folyamat jelentős hatással volt a település gazdasági viszonyaira (háttérbe szorult az addig erőteljesen jelenlévő vízi gazdálkodás és halászat, s több lett a szántóföld stb.).

Már a 19. században erős kulturális tevékenység jellemezte a várost, sorra alakultak meg a különböző egyletek, kulturális intézmények, felekezeti szervezetek, amelyek az első világháborúig, majd a két világháború között is erőteljesen befolyásolták a Dunaszerdahelyi járás központjának a szellemi életét. A 20. század elején például több jelentős regionális lapot adtak itt ki (Csallóközi Lapok – 1901-től, Csallóköz – 1909-től, Csallóközi Hírlap – 1921-től).

Az első világháború idején a város mellett több ezer fős hadifogolytáborok létesültek (ún. orosz és olasz tiszti), amelyeknek egyik emlékhelye ma a sikabonyi első világháborús hadifogolytemető.

1920-ban Dunaszerdahelyt, Csallóköz többi településével egyetemben Csehszlovákiához csatolták. 1923-ban járási székhely lett, majd az 1938–45 közötti rövid időszakban ismét visszacsatolták Magyarországhoz. 1944-ben a város lakosságának mintegy felét alkotó zsidóságot haláltáborokba deportálták, ahonnan csak kevesen tértek vissza.

Már az 1950-es évek másik felében elinduló folyamatként, de leginkább 1960 után, a település történelmi részeit, utcáit és épületeit, valamint temetőit is – a szocialista város-átalakítás során – lebontották, helyükre új paneltömböket, szocreál épületeket emelve.

1960-ban Dunaszerdahely ismét városi rangra emelkedett, s új városrészekkel bővült: hozzácsatolták Sikabonyt és Ollétejedet.

Ma a város a mintegy 120 ezer lakosú Dunaszerdahelyi járás legjelentősebb kulturális, közigazgatási és gazdasági, dinamikusan fejlődő központja.

HISTÓRIA MESTA

Na zemepisnej osi Žitného ostrova, na úzkom jazyku, ktorý sa kedysi vynoril z močaristej zeme, oddelujúc hornú časť územia od dolnej, sa vytvorila prvá „hlavná cesta“ regiónu, v strednej časti ktorej neskôr vznikla Dunajská Streda. Táto oblasť bola osídlená už v dobe bronzovej, nachádzali sa tu jednak križovatka ciest, obchodný uzol a pravdepodobne aj sakrálné miesto. Archeologické nálezy z doby rímskej potvrdzujú jej niekdajší obchodný charakter.

Po osídlení vlasti („honfoglalás“), na začiatku éry Árpádovcov, sa tu vďaka rozmachu obchodu vytvorila osada Szerdahely známa pre svoje trhové dni, ktoré sa konali vždy v stredu. Po roku 1010 bol na počesť sv. Juraja v najvyššom bode oblasti postavený kostol a v blízkosti osady sa usadila elitná (šľachtická = „nemes“ po maď.) vrstva nomádskeho kmeňa (Nemesszeg).

Obdobne ako viaceré žitnoostrovské mestá, aj Dunajská Streda sa rozprestiera na území niekdajších menších usadlostí. Zmienky pomenúvajú osady Szerdahely, Nemesszeg, Pókatelek, Újfalu, Előtejed (Bazsó alebo Kistejed), Csótfalva, Rény, Szolgagyőr, ku ktorým sa neskôr pridáva Sikabony a Ollétejed.

Prvá písomná zmienka (Syridahel) pochádza z obdobia kráľovania Bélu IV., z rokov 1255-56. V roku 1332 sa v písomnostiach v súvislosti s týmto územím uvádza trh a škola. V roku 1329 nahrádzajú pôvodný kostol kamennou stavbou. Na prelome 14. a 15. storočia už stojí „hrad Syridahelu“, Szentfundus (Sacere) – ochranné kamenné hradby obklopujúce kostol a „starý cintorín“.

Niekedy medzi rokmi 1410 a 1420 osadlosť povýšili na oppidum, stredoveké mestečko. V tom období je Syridahel majetkom kráľa, jeho význam stále narastá. Stáva sa regionálnym centrom Žitného ostrova, neskôr sídlom súdu. Úradné dokumenty uvádzajú práva na predvolanie a konanie výsluchov a

v meste sa pravidelne zdržiavajú richtári. Prvý erb mesta zobrazujúci sv. Petra apoštola odkazuje práve na tieto významné súdne právomoci.

V 16. a 17. storočí vznikli prvé cechy – obuvníkov (1492), čižmárov (1660), klobučníkov (1666), debnárov (1680), neskôr aj cechy gombikárov, mäsiarov, zbrojárrov, remenárov, zámočníkov, krajčírov, mlynárov a ďalšie. Szerdahely sa medzičasom stáva majetkom rodiny Pálffyovcov, ktorá zároveň prevzala patronát nad spravovaním kostola. Miestna časť Újfalu bola pod správou rodu Kondé, zatiaľ čo Nemesszeg vlastnili viaceré šľachtické rody – Thuróczyovci, Petényiovci, Némethovci a Biróovci.

Začiatkom 18. storočia sa v Szerdahely objavilo židovské obyvateľstvo – Pálffyovci im poskytli na ich tunajšom panstve ochranu. Pre ortodoxných židovských veriacich čoskoro postavili vlastný kostol a mali aj vlastný cintorín. Aj vďaka nim sa obchodný život ešte zintenzívnil. V 18. storočí bol postavený Žltý kaštieľ (v rokoch 1754-58; dnes v ňom sídli Žitnoostrovské múzeum). V tomto období zrenovovali a v barokovom štýle prestavali kostol sv. Juraja (1742-43). V častiach Újfalu a Nemesszeg vznikajú útulky pre pocestných, chudobných a chorých.

V prvej polovici 19. storočia sa okolo kostola postupne rozrástlo neskoršie historické centrum mesta a v roku 1854 spojením častí Szerdahely, Újfalu, Nemesszeg a Előtejed vzniklo mesto Duna-Szerdahely. Zjednotené mesto malo 7 tradičných jarmokov (Martinský jarmok, jarmok na deň sv. Lucie, jarmok na deň Prisky, Kvetný jarmok, Krížový, Magdalénsky a Ladislavský jarmok).

Na konci 19. storočia sa v dôsledku regulácie vôd Dunaja postupne zmenil charakter krajiny - zmizli močariská a ramená Dunaja tečúce popri meste. Tento proces, ktorý trval až do prvej polovice 20. storočia, mal výrazný vplyv na meniace sa

hospodárske podmienky oblasti (dovtedy prekvitajúce vodohospodárstvo a rybárstvo sa dostávajú do úzadia, vzniká orná pôda).

Už v 19. storočí sa mesto vyznačovalo intenzívnou kultúrnou aktivitou, vznikali rôzne spolky, kultúrne inštitúcie, cirkevné organizácie, ktoré až do 1. svetovej vojny, resp. následne v medzivojnovom období významne ovplyvňovali intelektuálny život celého okresu. Na začiatku 20. storočia sa tu vydávala regionálne významná tlač (Csallóközi Lapok od roku 1901, Csallóköz od roku 1909, Csallóközi Hírlap od roku 1921).

Počas prvej svetovej vojny v blízkosti mesta zriadili vojenské tábory pre vojnových zajatcov, v ktorých bolo umiestnených niekoľko tisíc ruských, talianskych zajatcov i vojakov iných národností. Ich pamiatku si uctieva cintorín vojnových zajatcov z 1. svetovej vojny v Malom Blahove.

V roku 1920 bola Dunajská Streda spolu s ďalšími obcami Žitného ostrova pripojená k Československu. V roku 1923 sa stala sídlom okresu. Neskôr, medzi rokmi 1938-45 sa na krátke obdobie opäť stala súčasťou Maďarska. V roku 1944 židovských obyvateľov, tvoriacich takmer polovicu obyvateľstva mesta, deportovali do táborov smrti, odkiaľ sa domov dostali len nemnohí z nich.

Ešte v druhej polovici 50. rokov 20. storočia sa začal proces prestavby, ktorý bol najintenzívnejší po roku 1960 – historické časti mesta, jeho ulice, budovy aj cintoríny boli zrovnané so zemou. Na ich mieste vyrástli panelové domy a socialistické stavby.

V roku 1960 Dunajská Streda opäť získala štatút mesta a bola rozšírená o ďalšie mestské časti: Malé Blahovo (Sikabony) a Mliečany (Olétejed).

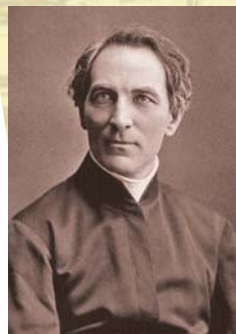
Dnes má okres Dunajská Streda cez 120 tisíc obyvateľov a naše mesto je jeho najvýznamnejším, dynamicky sa rozvíjajúcim kultúrnym, administratívnym a hospodárskym centrom.

Pókateleki Kondé Miklós

(1732–1802)

nagyváradi katolikus
püspök / katolícky biskup
z Veľkého Varadína /
katholischer Bischof
von Großwardein / Catholic
bishop of Oradea

Csaplár Benedek

(1821–1906) irodalom-

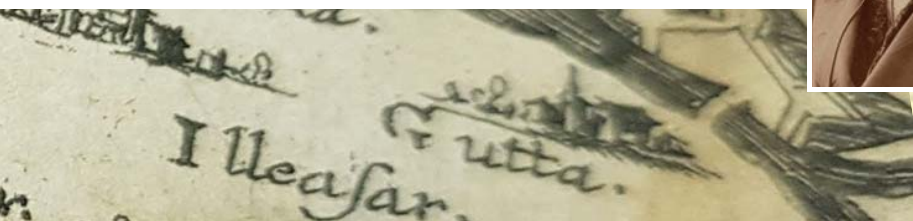
történész, néprajzi gyűjtő,
akadémikus, piarista /
literárny historik, etnograf,
akademik, piarista /
Literaturhistoriker,
Ethnograph, Akademiker,
Piarist / literary historian,
ethnographic collector,
academician, piarist

Vámbéry Ármin

(1832–1913)

orientalista, akadémikus,
egyetemi tanár /
orientalista, akademik,
univerzitný profesor /
Orientalist, Akademiker,
Universitätsprofessor /
orientalist, academician,
university professor

GESCHICHTE DER STADT

An der geographischen Mittellinie der Schüttinsel tauchte einmal eine schmale Landzunge aus der wässrigen Inselwelt auf. Es war entlang dieser, dass die erste Hauptstraße der Region entstand. In ihrem Herzen liegt das heutige Dunajská Streda.

Das Gebiet war bereits in der Bronzezeit besiedelt, einerseits befand sich hier eine Wegkreuzung, ein wachsender Handelsknoten, andererseits war hier wahrscheinlich auch ein sakraler Ort. Archäologische Funde aus der römischen Zeit bestätigen den Handelscharakter des Ortes.

Nach der Landnahme wurde zu Beginn der Árpád-Ära – mit dem Aufschwung der Märkte – die Siedlung Szerdahely gegründet, die ihren Namen den immer am Mittwoch veranstalteten Märkten verdankt. Die Relevanz der Märkte resoniert auch im deutschen Namen der Stadt: „Niedermarkt“. Am höchsten Punkt des Gebiets wurde nach 1010 zu Ehren des heiligen Georg eine Kirche gebaut, und eine nomadische Stammeselite ließ sich in der Nähe von Szerdahely nieder (in Nemesszeg; „nemes“ = edel, adelig auf ungarisch).

Die Geschichte der Stadt, wie es auch für andere Siedlungen in der Schüttinsel typisch ist, ist zugleich die Geschichte mehrerer kleineren Siedlungsteile. Auf diesem Platz stand einmal Szerdahely, Nemesszeg, Pókatelek, Újfalu, Előtejed, (Bazsó- oder Kistejed), Csótfalva, Rény, Szolgagyőr. Zu dieser Einheit knüpfte sich später Sikabony und Ollétejed an.

Die erste schriftliche Aufzeichnung stammt aus 1255-56, der Herrschaft des Königs Béla IV. Im Zusammenhang mit „Syridahel“ erwähnen Quellen aus 1332 den Markt und die Schule der Siedlung. In 1329 wurde als Ersatz für die erste Kirchenbaut eine Steinkirche errichtet. Schon am Anfang des 15. Jahrhunderts stand die „Szerdahelyer Burg“, das Szentfundus (Sacere) – eine die Kirche und den alten Friedhof umschließende und schützende Steinmauer.

Gegen 1410-20 wird die Siedlung zu einem Oppidum, d.h. zu einer mittelalterlichen Marktstadt. In dieser Zeit ist Szerdahely in königlichem Besitz und es steigt weiter an Bedeutung.

Es wird zu einem regionalen Zentrum der Schüttinsel, ein Ort der Vorladung und anschließender Verhöre, später Aufenthaltsort der Vögte. Das erste, historische Wappen, das den heiligen Apostel Peter darstellt, ist auch eine Verweisung an die richterliche Befugnis.

Im 16. und 17. Jahrhundert werden Gilden gegründet: Schuster (1492), Stiefelmacher (1660), Hutmacher (1666), Böttcher (1680), später auch Gilden von Knopfbindern, Metzgern, Waffenschmieden, Sattlern und Riemenherstellern, Schlossern, Schneidern, Müllern, usw. Inzwischen geht Szerdahely in den Besitz der Familie Pálffy über, die auch zum Wohltäter der Kirche wird. Újfalu stand unter der Verwaltung der Familie Kondé aus Pókatelek, während in Nemesszeg mehrere Adelsfamilien lebten – Thuróczy, Petényi, Németh, Biró.

Zu Beginn des 18. Jahrhunderts kamen die ersten Juden in die Stadt. Die Pálffys gewährten ihnen im Jahre 1739 Schutz auf ihrem Hof. Die orthodoxe Gemeinde baute sich bereits in 1740 eine Kirche und es entstand auch ihr eigener Friedhof. Dank ihnen wurde der Handel in der Siedlung noch aktiver. Im 18. Jahrhundert wurde das Gelbe Schloss gebaut (1742–43; hier befindet sich heute das Museum der Schüttinsel), die Kirche des heiligen Georg wurde renoviert und im barocken Stil erneuert (1742–43), in Újfalu und Nemesszeg wurden Lazarette errichtet.

In der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts wurden um die Kirche herum allmählich die Bauten der späteren Altstadt errichtet. Im Jahre 1854 entstand aus den bis dato selbständigen Gemeinden Szerdahely, Újfalu, Nemesszeg und Előtejed die Stadt Duna-Szerdahely. In der vereinten Stadt wurden im Lauf eines Jahres insgesamt sieben Märkte veranstaltet: am Martinstag, am Tag der Lucia, am Piroska-Tag, in der Blumenwoche, der Markt zu Kreuzgang und die Märkte zu den Tagen der Magdolna und des László.

Das Ende des 19. Jahrhunderts markierte große Veränderungen der Naturlandschaft. Aufgrund der Wasserregulierung der Donau wurden sumpfige Gebiete entfernt, die Donau-

zweige in der Nähe der Stadt verschwanden. Dieser Prozess, der bis zur ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts andauerte, hatte einen starken Einfluss auf die landwirtschaftlichen Bedingungen der Region: die Wasserwirtschaft und Fischerei, die bis dahin stark präsent waren, wurden durch Ackerbau, Landwirtschaft in den Hintergrund gedrängt.

Bereits im 19. Jahrhundert gab es in der Stadt eine intensive kulturelle Tätigkeit, es entstanden verschiedene Vereine, kulturelle Institutionen, konfessionelle Organisationen, die das intellektuelle Leben in und um Duna-Szerdahely bis vor dem ersten Weltkrieg und auch in den Jahren zwischen den beiden Weltkriegen stark beeinflussten. Zu Beginn des 20. Jahrhunderts wurden hier wichtige regionale Zeitungen veröffentlicht (Csallóközi Lapok - seit 1901, Csallóköz - seit 1909, Csallóközi Hírlap - seit 1921).

Während des ersten Weltkrieges wurden in der unmittelbaren Nähe der Stadt mehrere Gefangenenlager gegründet (sogenannte russische und italienische Offizierlager). Zu den Gedenkstätten der gefangengehaltenen Soldaten gehört der Friedhof der Kriegsgefangenen aus dem ersten Weltkrieg in Malé Blahovo.

Im Jahre 1920 wurde Dunajská Streda zusammen mit weiteren Siedlungen der Schüttinsel der Tschechoslowakei angeschlossen. Im Jahre 1923 wurde sie zur Bezirkshauptstadt und zwischen 1938-45 wurde sie für 7 Jahre wieder an Ungarn angegliedert. Im Jahre 1944 wurden die Juden der Stadt, die damals etwa die Hälfte der Bevölkerung ausmachten, in Todeslager deportiert, aus denen nur wenige von ihnen zurückkehrten.

In der zweiten Hälfte der 50er Jahre, aber größtenteils nach 1960 wurde der historische Kern der Stadt, ihre Straßen, Gebäude, Friedhöfe während des sozialistischen Stadtumbaus abgerissen und an ihrer Stelle Wohnblöcke und sozialistische Bauten errichtet. Im Jahre 1960 stieg Dunajská Streda erneut in den Status einer Stadt und wurde um neue Stadtteile erweitert: Malé Blahovo (Sikabony) und Mliečany (Ollétejed).

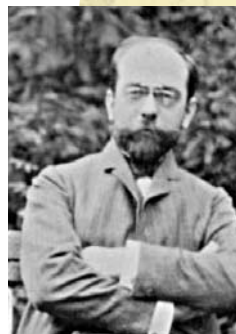
Heute ist die Stadt im Herzen eines Bezirks mit rund 120.000 Einwohnern das bedeutendste kulturelle, administrative und wirtschaftliche Zentrum, das sich dynamisch weiterentwickelt.

Jehuda Aszád (Aszód Juda)

(1796–1866)

rabbi, hittudós /
rabín, teológ /
Rabbi, Theologe /
rabbi, theologist

dunaszerdahelyi Szladits Károly

(1871–1956) Kossuth-díjas
jogász, akadémikus / právnik
ocenený cenou Kossutha,
akademik / Jurist, Kossuth-
Preisträger, Akademiker /
Kossuth Prize-winning
lawyer, academician

Marczell Mihály

(1883–1962)

egyetemi tanár, rektor,
papnevelő, egyházi író /
univerzitný profesor, rektor,
učiteľ teológie, náboženský
literát / Universitätspro-
fessor, Rektor, Priestererzie-
her, Kirchenschriftsteller /
university professor,
rector, seminary educator,
religious writer

TOWN HISTORY

On the geographical axis of Rye Island, separating its upper and lower areas, once upon a time a narrow tongue of land arose from the soggy island world – this was where the region's first "main route" was formed and in its very heart, many centuries later, today's Dunajská Streda was born. The area has been inhabited since the Bronze Age, there used to be an intersection of roads, a trading hub, and probably a sacred place. Archaeological finds from the Roman period are evidence of the commercial nature of the settlement.

After the Hungarian conquest of the Carpathian Basin, at the beginning of the Árpadian era – as the importance of fairs rose – the "Szerdahely" settlement was formed (meaning "Wednesday place" in Hungarian), known for its fairs held on Wednesdays. At the highest point of the area, after 1010, a church was built in honor of St. George. Near the settlement, a nomadic tribal elite settled down (in the area of Nemesszeg, "nemes" meaning noble in Hungarian).

The town, as well as other Rye Island settlements, embraces the history of its former smaller parts. On its territory once lay Szerdahely, Nemesszeg, Pókatelek, Újfalú, Előtejed (Bazsó- or Kistejed), Csótfalva, Rény, Szolaggyőr, and later, the "unit" of the aforementioned was joined by Sikabony and Ollétejed.

The first written record from 1255-56, the time of King Béla IVth reign, refers to a settlement called Syridahel. Further sources from 1332 mention a fair as well as a school. In as early as 1329, a new stone church replaced the previous one. By the early 15th century, the "szerdahely castle" already stood in protection of the core - the Szentfundus (Sacere) being a stone wall surrounding the church and the old cemetery.

Around 1410-20, Szerdahely grows into an oppidum, which means a smaller medieval urban settlement. In this period, it is the property of the king, with a constantly rising importance. It became one of the regional centers of Rye Island. Official documents state the right to summon and conduct interrogations. Later, the town became a residence of arbitrators. Even the first historical coat of arms depicting St. Peter

the Apostle is referring to the town's important judicial powers.

In the 16th and 17th centuries, the first guilds were established: shoemakers (1492), bootmakers (1660), hatters (1666), coopers (1680), later guilds of buttonmakers, butchers, gunsmiths, beltmakers, locksmiths, tailors, millers, etc. Meanwhile, the town went into the primogeniture possession of the Pálffy family, who also became the benefactors of the church. Újfalú was under the administration of the family Kondé, while in Nemesszeg, there lived several noble families – Thuróczy, Petényi, Németh, Biró.

At the beginning of the 18th century, the Jewish population appeared in Szerdahely. In 1739 the Pálffys granted them protection on their local property. The Orthodox Jewish community soon built a church and also had their own cemetery. Thanks to them, the trade in the settlement flourished even more. In the 18th century, the Yellow Castle was built (1754-58; today it houses the Rye Island Museum), between 1742-43 the Church of St. George was renovated in the baroque style. In Újfalú and Nemesszeg, lazarettos were established for travelers, the poor and the sick.

In the first half of the 19th century, around the church the historical centre of the old town grew gradually, and in 1854 the town of Duna-Szerdahely was formed by uniting Szerdahely, Újfalú, Nemesszeg and Előtejed. Throughout the year, seven fairs were held: on the days of Márton, Luca and Piroska, during the Flower Week, the week of the Crucifixion, as well as on the days of Magdolna and László.

The end of the 19th century marked the transformation of the natural landscape. As a result of the water regulation of the Danube, the marshes were drained, the Danubian branches flowing near the town disappeared. The process,

which continued until the first half of the 20th century, had a significant impact on the economic conditions of the area (water management and fishing were pushed into the background by the growing arable land).

Already in the 19th century, the town was known for its strong cultural activity; numerous associations were formed, cultural institutions, religious organizations, which - until the outburst of the first World War, as well as in between the two world wars - strongly influenced the intellectual life of the whole district. In the early 20th century, several major regional newspapers were published here (Csallóközi Lapok – from 1901, Csallóköz – from 1909, Csallóközi Hírlap – from 1921).

During World War I prisoner-of-war camps were established near the town with several thousand prisoners (a POW camp for Russian prisoners of war and one for Italian officers). An important memorial site is the Cemetery of World War I prisoners of war in Malé Blahovo.

In 1920, along with other Rye Island settlements, Dunajská Streda was annexed to Czechoslovakia. In 1923, it became a district capital, and between 1938-45, for a short period of 7 years, it was attached back to Hungary again. In 1944, the Jewish population, which was about half the town's inhabitants, was deported to death camps. From there, only a few of them returned home.

During the socialist town transformation, beginning in the second half of the 1950s, but mostly after 1960, the historical core of Dunajská Streda, along with its streets, buildings, and cemeteries, was demolished and replaced by newly-built blocks of flats, socialist-realist buildings.

In 1960, Dunajská Streda rose to the rank of a town again, and was expanded to include Malé Blahovo (Sikabony) and Mliečany (Ollétejed).

As of today, Dunajská Streda district counts a population of over 120.000 people and our town is its most important, dynamically developing, cultural, administrative and economic centre.

Herman Steiner

(1905–1955)

sakkozó, többszörös
amerikai bajnok /
šachista, viacnásobný
americký šampión /
Schachspieler, mehrfacher
amerikanischer Meister /
chess player, multiple
American champion

Ács György

(1923–2013)

biokémikus professzor,
akadémikus / profesor
biochimie, akademik /
Professor der Biochemie,
Akademiker / biochemist
professor, academician

Tölgyessy György

(1931–2014)

professzor, vegyész,
magtechnikus, magkémikus /
profesor, chemik, jadrový
technik, jadrový chemik /
Professor, Chemiker,
Kerntechniker, Kernchemiker /
professor, chemist, nuclear
technician, nuclear chemist

1914 – 1918
1939 – 1945

HŐSEINK
EMLÉKÉRE

1914 – 1918
MÉSZÁROS ISTVÁN
MIHÁLYI PÁL LÁSZLÓ
NAGY IMRE
NAGY VINCE
NÉMETH ISTVÁN
OLLE LŐRINCZ
PERCZEL BÉLA
PERLGRUND MÓZES
PETROVICS GÁSPÁR
PIRK LÁSZLÓ
PIROVICS GÉZA PÁL
POKLEDINACZ MÁTE
POLÁCSEK PÁL
POLLÁK IZSÁK
PORGESZ BENŐ
PORGESZ IGNÁC
PUHA IMRE
RASKA PÁL
REISZ JAKAB
ROSENBAUM VILMOS

1914 – 1918
SCHWARZ LEOPOLD
SKRABA ISTVÁN
STERN ARTÚR LAZAR
STERN IGNÁC
STERN IGNÁC
STERN IGNÁC
STERN LAZAR
STERN SAMU
STERN SIMON
STÖCKL JÓZSEF
STRUHAR JÓZSEF
SZALAY ÖDÖN
SZTRIHA FERENC
VARGA SANDOR
VORÓS ISTVÁN
WEINER GOTTLIEB
WEINER PINKASZ MAYE
WEISZ

LÁTNIVALÓK • PAMÄTIHODNOSTI SEHENSWÜRDIGKEITEN • SIGHTS

Nagyboldogasszony- és Szent György-templom / Kostol Nanebovzatia Panny Márie a svätého Juraja /
Sankt Georg Kirche / Church of St. George

Evangélikus templom / Evanjelický kostol / Evangelische Kirche /
Evangelical Church

Mindenszentek-templom /
Kostol všetkých svätých /
Kirche Allerheiligen / All Saints' Church

Református templom / Reformovaný Kostol /
Reformierte Kirche / Reformed Church

Sárga kastély / Žltý kaštieľ /
Gelbes Schloss / Yellow Castle

Vermes-villa /
Vermesova vila /
Vermes Villa /
Vermes Villa

Járásbíróság / Okresný súd /
Bezirksgericht / District Court

Zsidó imaház / Židovská modlitebňa / Jüdisches Gebetshaus / Jewish House of Prayer

Zsidó temető / Židovský cintorín /
Jüdischer Friedhof / Jewish cemetery

A holokauszt dunaszerdahelyi áldozatainak emlékfala / Pamätná stena dunajskostredských obetí holokaustu / Denkwand der Opfer des Holocaust / Holocaust Victims Memorial Wall

Memento holokauszt emlékmű / Pamätník obetiam holokaustu Memento / Holocaust-Mahnmal / The Memento Memorial

Első világháborús hadifogolytemető / Cintorín vojnových zajatcov z 1. svetovej vojny / Friedhof der Kriegsgefangenen aus dem ersten Weltkrieg / First World War prisoner of war cemetery

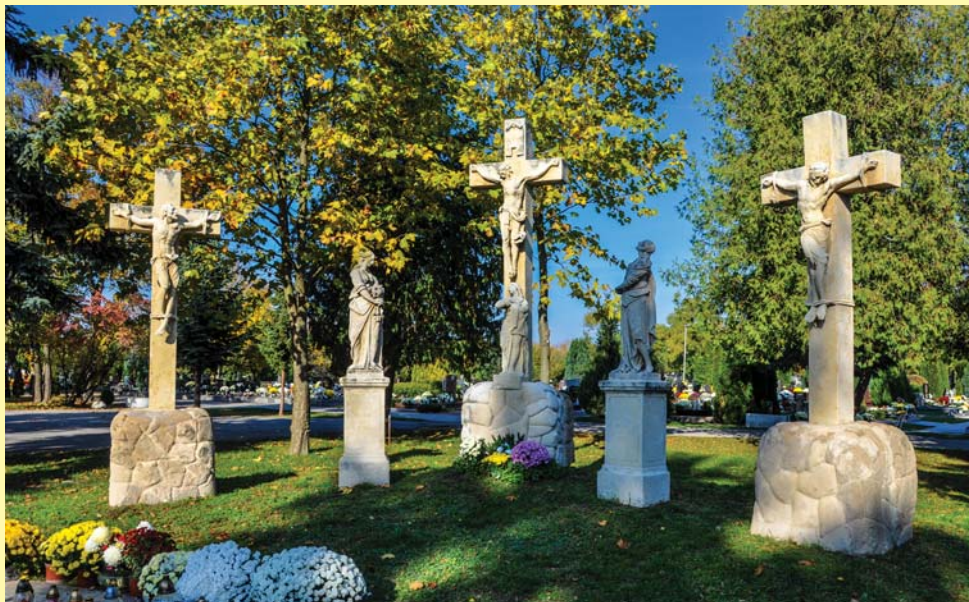
Városháza / Radnica /
Rathaus / Town Hall

Szentháromság-oszlop /
Socha svätej Trojice /
Statue der Heiligen Dreifaltigkeit /
Holy Trinity Column

Szent Miklós szobra /
Socha sv. Mikuláša /
Statue
von Sankt Nicolaus /
Statue
of Saint Nicholas

Kálvária
szoborcsoport /
Súsošie Kalvárie /
Kreuzigungsgruppe /
Calvary Sculpture

Mater Dolorosa,
Finta Anna-kereszt /
Križ Anny Finta –
Mater Dolorosa /
Mater Dolorosa,
Anna Finta-Kreuz /
Mater Dolorosa,
Anna Finta cross

Immaculata,
a Szeplőtelen
Szűz szobra /
Immaculata, socha
nepoškvrnenej Panny /
Immaculata,
Statue der unbefleckten
Jungfrau / Immaculata,
the statue of
the Immaculate Virgin

Mártíremlékmű –
 A fasizmus
 áldozatainak
 emlékműve /
 Pamätník martýrov –
 Pomník obetiam
 fašizmu /
 Märtyrer Denkmal –
 Mahnmal für
 die Opfer
 des Faschismus /
 Martyrs' Memorial –
 Monument to
 the victims
 of Fascism

Összetartozás emlékműve /
 Pamätník spolupatričnosti /
 Denkmal der Nationalen
 Zusammengehörigkeit /
 Monument of National Belonging

A diktatúrák
 áldozatainak
 emlékműve /
 Pamätník
 obetiam diktatúr /
 Denkmal
 der Opfer
 der Diktaturen /
 Monument to
 the victims
 of dictatorships

Szent István emlékmű /
 Pamätník sv. Štefana /
 Sankt Stefan Denkmal /
 St. Stephen Memorial

Az 1848–49-es magyar szabadságharc emlékműve /
 Památník revolučných rokov 1848-49 /
 Denkmal des ungarischen Freiheitskampfes 1848–49 /
 Monument to the Revolutionary Years of 1848/49

Roma holokauszt emlékmű / Památník rómskeho holokaustu /
 Roma Holocaust Denkmal / Monument to Roma victims
 of the Holocaust

A fiókáit tápláló pelikán szobra /
 Socha pelikána kŕmiaceho svoje mláďatá /
 Skulptur des Pelikans, der seine Jungen füttert /
 Sculpture of a pelican feeding its nestlings

A kitelepített
felvidéki magyarok
emlékműve /
Pamätník
vysídlených
Maďarov z Hornej zeme /
Denkmal
der ausgesiedelten
ungarischen
Minderheit /
Memorial
to the deported
Hungarians
from historical
Upper Hungary

Trianon kopjafa /
Pamätník Trianonu /
Trianon-Denkmal /
Trianon Memorial

Bihari János
mellszobra /
Busta
Jána Bihariho /
Büste
von János Bihari /
Bust
of János Bihari

Esterházy
János
dombormű /
Reliéf Jána
Esterházyho /
Relief von
János
Esterházy /
Relief
of János
Esterházy

Duna Menti Tavasz / Podunajská jar /
Spring along the Danube / Frühling entlang der Donau

Vámbery Ármin szobra és mellszobra / Socha a Busta Ármina Vámberyho / Statue und Büste von Ármin Vámbery /
Ármin Vámbery statue and bust

Az 1. és 2. világháborús katonahősök emlékműve / Pomník dunajskostredským vojakom padlých v 1. a 2. svetovej vojne / Kriegerdenkmal der aus Dunajská Streda stammenden Opfer des 1. und 2. Weltkrieges / Memorial of the fallen soldiers from Dunajská Streda of the 1st and 2nd World War

Sikabonyi Pietà /
Maloblahovská Pietà /
Pietà in Malé Blahovo /
Pietà in Malé Blahovo

Az 1. és 2. világháborúban
elesettek emlékműve /
Pamätník zosnulým
v 1. a 2. svetovej vojne /
Denkmal für die Gefallenen
des 1. und 2. Weltkrieges /
Monument of the fallen
victims of the 1st and 2nd
World War

FESZTIVÁLOK, RENDEZVÉNYEK

A Magyar Kultúra Napja
Dunaszerdahelyi Zenei Napok
Húsvétváró játszótér
Szent György-napok
Csallóközi Színes Ceruzák
Városi gyereknap
Duna Menti Tavasz
Dunaszerdahelyi Nyár
Tündérkert művészeti fesztivál
Éjszaka a Vermes-villában
Templomok éjszakája

Múzeumok éjszakája
Udvari Muzsika
Vámbéry-napok
Csallóközi Vásár
Nemzetközi Frank Marocco
Harmonika Fesztivál
Bihari János emlékest
Tarka Lepke Bábfesztivál
Márton-napi vigalom
Karácsonyi ünnepkör
Szilveszteri futás
Év Sportolója

Deň maďarskej kultúry
Dunajskostredské hudobné dni
Veľkonočný dom hier
Dni svätého Juraja
Žitnoostrovské pastelky
Mestský deň detí
Umelecký festival Čarovná záhrada
Podunajská jar
Noc vo Vermesovej vile
Noc kostolov
Noc múzeí

Hudba na nádvorí
Dni Vámbéryho
Žitnoostrovský jarmok
Medzinárodný akordeónový
festival Franka Marocca
Bihariho slávnosti
Bábkový festival
„Pestrý motýl“
Veselica na Martina
Advent v Dunajskej Strede
Silvestrovský beh
Športovec roka

FESTIVALY,
KULTÚRNE PODUJATIA

FESTIVALS, VERANSTALTUNGEN

Festivals, Veranstaltungen
 Tag der ungarischen Kultur
 Musiktage der Stadt
 Osterspielhaus für Kinder
 St.-Georgs-Tage
 Buntstifte der Schüttinsel
 Stadtkindertag
 Frühling entlang der Donau
 Sommerabendmusik
 in Dunajská Streda
 „Garten der Feen“ Kunstfestival
 Nacht in der Vermes Villa
 Nacht der Kirchen

Nacht der Museen
 Dunajská Stredaer
 Höfische Musik
 Vámbéry-Tage
 Schüttinseljahrmakt
 Internationales Akkordeon-
 Festival Frank Marocco
 Bihari Gedenkabend
 „Bunter Schmetterling“
 Marionettenfestival
 Martinsfest
 Weihnachtsfestivitäten
 Sylvesterlauf
 Sportler des Jahres

FESTIVALS, EVENTS

Day of Hungarian Culture
Dunajská Streda Days of Music
Easter Workshops for Children
St. George's Days
Rye Island Crayons
Town Children's Day
Spring along the Danube
Summer Festival of Dunajská
Streda
Fairy Garden Arts Festival
Night at Vermes Villa
Night of Churches
Night of Museums

Dunajská Streda Music
in the Coutyard
Vámbéry Days
Rye Island Fair
International Frank Marocco
Accordion Festival
Bihari Memorial Evening
Gaudy Butterfly Puppet
Festival
St. Martin's Day Feast
Christmas festivities
in Dunajská Streda
New Year's Eve Run
Sportspeople of the Year

THERMALPARK

Gabčíkiovská cesta 237/38 • Tel.: +421 31 551 0096
info@thermalpark.sk • www.thermalpark.sk

DUNASZERDAHELYI KISOKOS • DUNAJSKOSTREDSKÝ VŠEVEDKO • DUNAJSKÁ STREDA WICHTIGE INFOS • DUNAJSKÁ STREDA USEFUL INFO

Mentők / Rýchla zdravotná pomoc
Rettungsdienst / Emergency ambulance services
Tel.: 155

Segélyhívó / Tiesňové volanie
Notruf / Emergency call
Tel.: 112

Elsősegély gyerekeknek /
Pohotovostná ambulancia pre deti /
Notfalldienst für Kinder /
Emergency services for children
Tel.: +421 31 557 1176

Elsősegély felnőtteknek /
Pohotovostná ambulancia pre dospelých /
Notfalldienst für Erwachsene /
Emergency services for adults
Tel.: +421 31 557 1176

Szállások / Ubytovanie /
Unterkunft / Accomodation
www.dunstreda.sk/ubytovanie

Városi hivatal / Mestský úrad
Rathaus / Town Hall
Hlavná 50/16 • Tel.: +421 31 590 3911
www.dunstreda.sk

Csaplár Benedek Városi Művelődési Központ / Mestské
kultúrne stredisko Benedeka Csaplára
Städtisches Kulturhaus von Benedek Csaplár /
Csaplár Benedek Community Centre
Korzo Bélu Bartóka 788/1
organizing@csaplarkult.sk • www.csaplarkult.sk

DS APP

A város mobil aplikációja / Mobilná aplikácia mesta /
Die Mobile App der Stadt / My City Mobile App

Programok / Podujatia /
Veranstaltungen / Events
www.dunaszerdahelyi.sk
www.dunajskostredsky.sk

www.dunstreda.sk

